

Achterstand compenseren en ieders eigenheid waarderen: dat werkt

Gelijke kansen voor elke leerling

Sommige leerlingen hebben moeite met de Nederlandse taal, maar spreken wel meerdere andere talen. Misschien vinden ze zinsopbouw lastig, omdat die in hun moedertaal anders is. Een leraar die daar oog voor heeft, kan hen beter helpen. En, minstens zo belangrijk: als de leraar de waarde erkent van wat leerlingen wél weten en kunnen, voelen zij zich meer thuis en gaan ze beter leren.

Wat is kansengelijkheid?

Schoolsucces wordt steeds meer afhankelijk van de achtergrondkenmerken van leerlingen zoals opleiding en inkomen van de ouders, moeder-taal en etniciteit. Kansengelijkheid gaat over het voorkomen of opheffen van de invloed van deze kenmerken op schoolsucces.

Er is al veel kennis beschikbaar over hoe je gelijke onderwijskansen kunt bevorderen, en hier komen steeds nieuwe inzichten bij. Scholen die zijn betrokken bij de Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam (WOA), boeken successen met het toepassen van deze inzichten en helpen ook om nieuwe kennis te verwerven. Monique Volman, hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en lid van de Raad van Toezicht van SLO, pleit voor een onderzoekende houding bij scholen. “Als je dingen in je eigen situatie gaat uitproberen, is het belangrijk om zicht te krijgen op of het werkt en onder welke condities.”

Hoge verwachtingen

Veel verwachten van leerlingen: dat blijkt bijvoorbeeld goed te werken. Onderzoek wijst uit dat leerlingen zich gaan gedragen naar de verwachtingen die leraren uitstralen. Het hebben van hoge verwachtingen is dus belangrijk. Annette van der Laan van SLO: “Vaak maken docenten onbewust en onbedoeld toch nog onderscheid tussen leerlingen, en die voelen dat aan. Het is goed om je bewust te worden van je drijfveren en te oefenen in het hebben van hoge verwachtingen, los van de achtergrond van leerlingen.”

Bewust differentiëren

Differentiëren wordt gezien als een effectieve manier om alle leerlingen op hun eigen niveau aan te spreken. Daarom wordt in het voortgezet onderwijs op veel scholen vanaf leerjaar 1 gewerkt met zo veel mogelijk homogene klassen. Maar uit onderzoek blijkt dat het werken in vaste niveaus de verschillen tussen leerlingen kan vergroten. Het risico bestaat dat het onderwijs in de laagste niveaus minder uitdagend is. De verschillen tussen de niveaus worden dan snel groter en opstroom wordt steeds moeilijker. Bredere brugklassen werken beter, als er gezorgd wordt voor voldoende uitdaging voor alle leerlingen. Dat vraagt soms om differentiatie, maar niet op een manier die leerlingen 'vastpint' aan een niveau. Daar komt bij dat het vaak ook niet voor alle vakken dezelfde leerlingen zijn die 'voorop lopen' of juist moeite hebben met het vak. En er is nog een reden waarom het goed is om leerlingen met diverse niveaus en achtergronden samen te brengen: zo leren ze omgaan met verschillen en krijgen ze begrip voor elkaars achtergronden. Het bevorderen van sociale cohesie is óók een taak van de school.

'Oefen in het hebben van hoge verwachtingen, los van de achtergrond van leerlingen'

Voortbouwen op taalontwikkeling

Leerlingen komen met uiteenlopende taalvaardigheden de klas binnen. Dat er thuis een andere taal wordt gesproken, is op zich geen probleem, zegt Nynke Jansma van SLO. "Als er sprake is van taalontwikkeling, kun je daar op voortbouwen. Er is meer achterstand wanneer er thuis weinig met de leerling wordt gesproken, er een beperkt vocabulaire wordt gebruikt en weinig wordt (voor)gelezen."

Monique sluit zich hierbij aan. De WOA, waarbij zij betrokken is, onderscheidt de compenserende en waarderende aanpak. "Wanneer leerlingen thuis minder Nederlandse taal meekrijgen, compenseer je dat met aandacht voor de taalvaardigheid. Bij de waarderende aanpak houd je rekening met dat ze thuis wel degelijk andere talen spreken. En heb je aandacht voor wat leerlingen allemaal wel weten en kunnen.

Ze kennen misschien Thea Beckman niet, maar kunnen wel hele stukken uit de Koran citeren. Er zijn steeds meer projecten rond meertaligheid, waarbij in de klas wordt stilgestaan bij de verschillende talen die leerlingen spreken. Je kunt een leerling een les over een

taal laten geven, of op basis van dingen die leerlingen kunnen en weten, projecten opzetten waarbij je hen even in het zonnetje zet."

Verborgen kennisbronnen waarderen

De WOA heeft net een onderzoek afgerond naar de verborgen kennisbronnen van leerlingen. Daarbij gebruiken leraren de kennis en ervaring die jongeren meebrengen als opstap om verder te leren. Een voorbeeld: "Een leerling die vaak nogal druk en storend aanwezig is, blijkt tijdens een project over de Tweede Wereldoorlog enorm veel te weten over de atoombom. De leraar geeft hem de ruimte en hij gaat vertellen. De klas is helemaal stil. Na afloop krijgt hij een spontaan applaus. De leerlingen hebben iets geleerd en gaan die jongen op een andere manier bekijken."

Ouders

Natuurlijk zijn de ouders heel belangrijke partners bij het vergroten van onderwijskansen. In het boekje met resultaten van de eerste drie jaar van de WOA staan verschillende onderzoeken naar ouderbetrokkenheid beschreven. Deze gaan bijvoorbeeld over de vraag hoe je als school kunt bevorderen dat ouders met verschillende achtergronden elkaar meer ontmoeten.

Vroeg voorsorteren

De overstap van het primair naar het voortgezet onderwijs is een bepalend moment. Leerlingen kunnen terecht in zeven verschillende richtingen, van vmbo basis tot en met gymnasium. "Ons systeem is net een sjoelbak", zegt Annette. "Wie eenmaal in een bepaald vakje zit, komt daar niet zo snel meer uit." Het Nederlandse onderwijsstelsel maakt het lastig om naar een ander niveau door te stromen. Sommige scholen doen daar nog een schepje bovenop door bijvoorbeeld

Fotografie: Freddie Westerhof

te werken met ‘smalle’ brugklassen en schoolsoorten op verschillende locaties te huisvesten. Dan worden de verschillen tussen docententeams en programma’s nog groter. “Maar ook als het stelsel zou veranderen, komen er leerlingen binnen met allerlei achtergronden en verschillende taalvaardigheden. Gelukkig kunnen scholen ook binnen het huidige stelsel al veel doen”, zegt Annette.

De school kan het niet alleen

Het onderwijs heeft een belangrijke rol bij het vergroten van de kansengelijkheid, zegt Monique.

“Maar we kunnen het niet alleen. Dit is een belangrijke opgave voor maatschappij en politiek.” Monique wijst erop dat, nu er corona heerst, het bevorderen van de kansengelijkheid extra aandacht verdient. “Je merkt hoe belangrijk de school is als fysieke ontmoetingsplaats. Ongelijkheden worden scherper. Het is belangrijk dat jongeren naar een plek kunnen waar iemand aandacht voor ze heeft en ze worden geholpen om zich verder te ontwikkelen. Als we allemaal weer naar school kunnen, moeten we goed bekijken welke achterstanden moeten worden verholpen.”

slo 6

Kansen bieden in plaats van uitsluiten

Dit jubileumboek van Sardes biedt actuele wetenschappelijke inzichten over gelijke kansen in het onderwijs. De auteurs beschrijven elk vanuit hun eigen achtergrond en expertise op welke manier verschillen ontstaan, wat de oorzaken daarvan zijn, welke oplossingen er in de loop der tijd gezocht zijn en welk resultaat dat heeft gehad. Naast de bijdragen vanuit een overkoepelend - sociologisch perspectief komen ook specifieke aspecten naar voren, zoals taalstimulering, ouderbetrokkenheid, voor- en vroegschoolse educatie en de overgang van voorschools naar school en overgangen tussen de verschillende onderwijstypen die met name voor jongeren uit achterstandssituaties kwetsbare momenten vormen.

>> www.sardes.nl

Meer informatie

- Kansengelijkheid in het onderwijs:
>> slo.nl/thema/meer/kansengelijkheid/
- Resultaten en publicaties van verschillende WOA-projecten:
>> woa.kohnstamminstituut.nl